

PREUMBLĂRI PRIN ȚARĂ

Constantin DRĂGULESCU¹

NAIADA CRIȘULUI

*Noaptea cu-ale sale neguri
A stins purpuriu-amurg;
Totul doarme, doar deșteaptă-i
Nimfa apelor ce curg.*

În vara anului 1994 am parcurs Crișurile într-o expediție româno-maghiară de cercetare ecologică de la izvoare la confluența cu Tisa. Scopul cercetărilor era de a evidenția diversitatea speciilor de plante și animale, dar și multitudinea factorilor care condiționează și amenință această biodiversitate. Doream, altfel spus, să “luăm pulsul” Crișurilor spre a le stabili starea de sănătate. Tabăra de bază s-a fixat pentru început la cantonul silvic din localitatea Avram Iancu (jud. Arad), în V. Tăcășele. De aici se pleca zilnic cu mașinile pe Crișul Alb și Crișul Negru atât spre izvoare cât și pe sectoarele lor mijlocii și inferioare.

Într-unul dintre amurguri, întors din teren marcat de oboseala muncii de peste zi, m-am întins pe iarba luncii, atâta cât a mai rămas în urma ciurdei de bivoli ce o pășteau zilnic. Aroma tare a busuiocului cerbilor (*Mentha pulegium*), numit de localnici cimbruț, împânzit în toată lunca, m-a amețit și dintr-odată m-am pomenit în alt zăvoi. Părea a fi Crișul Alb lângă Ineu. Râul curgea pe sub sălcii (*Salix alba*, *S. triandra*) încărcate de vrejii bostănelului țepos (*Echinocystis lobata*) și coardele viței-de-vie sălbatice (*Vitis silvestris*). Brusc, din undele râului își făcu apariția stăpâna și ocrotitoarea apei în chip de regină războinică germană. Părea severă și necruțătoare. Rupse un ciorchine din vița aplecată peste Criș și –în timp ce cu o mână mi-l întinse- cu cealaltă mă chemă spre ea. M-am dus, deși eram stăpânit de teamă. Privită însă de aproape naiada avea înfățișarea unei zeițe eline, cu fața ovală, nasul drept și statura falnică. Ajuns lângă ea mă apăsă pe creștet scufundându-mă în apa nici prea adâncă, nici prea rece. Credeam că mă voi îneca, dar spre surprinderea mea, am avut o senzație plăcută de plutire, de fericire fără margini. M-a plimbat prin regatul ei subacvatic, prin lumea plantelor submerse a broscarițelor (*Potamogeton*), inarițelor (*Najas*), brădișului (*Myriophyllum*) și cosorului (*Ceratophyllum*), printre care își duceau traiul fel de fel de pești, broaște, scoici, viermi și alte nevertebrate.

Când m-am trezit eram între tufele de busuiocu-cerbilor din V. Tăcășele pe care o bătrână localnică îl culegea pentru ceai de stomac. Știa bătrâna multe despre Criș: îi lauda bogăția în aur

¹ Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

dar îi și critica dezlănțuitele revărsări; îi descria limpezimea apelor de odinioară și îi deplângea mizeria de acum. Îi știa chiar și povestea. Cică demult, tare demult, trăia jos, în câmpie, un crai lacom după aur care a auzit că în munții dinspre răsărit ar fi o baie (mină) de aur foarte mare. Dar locul unde se afla nu-l știa decât Criș-Cel-Bătrân și cei trei fii ai săi. Craiul a pus soldații săi i prindă, i-a închis și i-a bătut, doar-doar vor spune unde este baia (comoara). Bătrânul a murit în chinuri, iar feciorii, înspăimântați, au hotărât să destăinuie locul. Și au plecat însoțiți de paznicii lor spre soare-răsare. În a treia zi de mers ei nu s-au mai înțeles în privința drumului de urmat, fiecare arătând altă cale. Feciorul cel mare zicea că trebuie ținut drumul drept spre răsărit, ceilalți doi că drumul bun ar fi mai la miazăzi. Fiind iute din fire, fratele cel mare se supără pe cei doi și porni val-vârtej încotro gândea el că e bine, însoțit de o parte dintre soldații craiului. Mijlociul, un flăcău bălan, și mezinul, un băiețandru oacheș, au luat-o spre miazăzi. Dar la un timp fratelui mai mic i se păru că, totuși, cel mare avu dreptate și o luă și el spre soare-răsare. Și au rătăcit ei multe zile în căutarea băii cu aur. În cele din urmă, feciorul care apucase spre miazăzi dădu în munți peste comoară. Dar în clipa în care vru s-o arate soldaților, ieși din baie Vâlva Comorii și îl fermecă, făcându-l stană de piatră, iar pământul călcat de picioarele lui, apă curgătoare. La fel se întâmplă și cu ceilalți doi frați ai săi. Asta-i povestea celor trei băieși, Crișul Repede, cel iute din fire, Crișul Negru, cel oacheș și Crișul Alb, cel bălan. Iar stanele lor de piatră vor mai fi și acum la izvoarele râurilor dacă nu le-o fi măcinat ploile și vânturile.

După ce i-am spus bătrânei visul meu, aceasta s-a îndoit c-aș fi visat. Mai degrabă, zicea ea, a fost aievea, căci femeia din râu chiar există, e Vâlva Crișului, care pedepsește pe cei ce îi tulbură apele și liniștea, ademenindu-i, mai ales pe bărbați, cu chipul și glasul ei și înecându-i. N-avea cuvinte să mă facă să înțeleg cât de norocos am fost că am scăpat teafăr și că ar fi cazul să nu mai calc pe malul apelor îndeosebi pe înserat când încep vâlvele a se trezi și a umbla în căutare de cap de om...

Înainte de a mă băga sub așternut, mai arunc o privire spre vale, de sus, de la geamul cabanei. Și, la lumina lunii, întrezăresc o femeie ieșind din râu. Șocat de asemănarea siluetei ei cu aceea a nimfei vizitate n-am mai putut dormi toată noaptea.

CHEILE BICAZULUI

*Eram doar un grăunte, un neînsemnat pion,
Între pereții falnici-nălțați de canion.*

Elev fiind, am făcut, în august 1965, o excursie cu autocarul la mănăstirile din Bucovina. Ne-am reîntors la Sibiu prin Cheile Bicazului. Acolo am mâncat de prânz, iar după masă ni s-a spus că avem repaus. Colegii mei și-au găsit de joacă în preajma autocarului. Eu, observând și culegând de-aici o floare, de dincolo alta, m-am depărtat binișor de grup. Înțelesesem că avem liber toată după-masa. De fapt, a fost vorba de o singură oră. După ce m-au căutat peste tot și m-au strigat minute în șir, colegii și profesorii au plecat cu autocarul. Au făcut o scurtă excursie în împrejurimi, iar spre seară au revenit. De ce ceartă și urecheală am avut parte nu vă mai spun ! Am rămas, însă, cu plantele recoltate, plante pe care le mai păstrez și azi în ierbar. Ceea ce

apucasem să văd eu din flora cheilor nu reprezenta nici pe departe esențialul, specificul botanic al acestora. Abia mai târziu, citind și revenind în ele, mi-am putut da seama de valorile floristice pe care le posedă.

Cheile Bicazului sunt un canion de 8 km sculptat de râul Bicaz în calcarele jurasico-cretatice ale Munților Suhard. Pereții înalți, pe alocuri, la peste 300 m dau văii o spectaculozitate și o sălbăticie ce situează aceste chei în fruntea defileelor din Carpați. În sectorul superior al canionului, care începe din marginea stațiunii Lacul Roșu, și care se numește “Între Chei”, se află mai multe peșteri, între care Peștera Suhardului, lungă de 35 m. Urmează sectorul “Polițelor Bardosului” cu “Piatra Altarului”, sector ce coboară până la Cheile Bicăjelului. Apoi, în “Gâtul Iadului” defileul se îngustează, pereții de calcar amenințând să se prăvale peste oamenii și mașinile de pe drum.

Inițial Cheile Bicazului împreună cu Lacul Roșu au fost declarate rezervație naturală, cu o suprafață de 960 ha. Din 1990 ele fac parte, alături de Munții Hășmaș, din Parcul național Cheile Bicazului-Hășmaș, întins pe 11.600 ha. Au concurat la aceasta deosebitele valențe fizico-geografice și biologice pe care le are acest perimetru. Pentru călătorul de rând cele mai la vedere sunt elementele de ordin geomorfologic (unele dintre ele deja prezentate) și botanic. Cresc aici specii rare, unele endemice în chei și munții din împrejurimi (*Astragalus pseudopurpureus*, *Hieracium pojoratense*, *Aconitum romanicum*, *Poa rehmanni*), altele caracteristice Carpaților (*Hepatica transsilvanica*, *Astragalus roemeri*, *Silene zawadzki*, *S. dubia*, *Viola jooi*, *Aquilegia nigricans*, *Gentiana phlogifolia*, *Dianthus spiculifolius*, *Gypsophila petraea*, *Campanula carpatica*, *Trisetum macrotrichum*, *Helictotrichon decorum*, *Centaurea pinnatifida*). Atracția pentru majoritatea turiștilor este floarea-de-colți (*Leontopodium alpinum*) care se vinde –din păcate- fără reținere în stațiunea Lacul Roșu, deși figurează în lista roșie a plantelor din România în categoria speciilor vulnerabile. Alții sunt fericiți și la vederea crinului-de-pădure (*Lilium martagon*), a bulbucilor (*Trollius europaeus*), tămâitei (*Daphne cneorum*), sângelei-voinicului (*Nigritella rubra*), poroinicului (*Orchis militaris*) sau brebeneilor (*Corydalis capnoides*). Dacă se mulțumesc numai cu privitul, bine fac. Dau dovadă de o bună educație și conduită ecologică, garanție a perpetuării peste ani a acestor frumuseți și valori și a altora de genul lor. Rezultatul va fi menținerea unei biodiversități asiguratoare a echilibrului atât de necesar nouă și întregii planete.

PÂCLELE MARI

*Între vulcanii noroioși,
Stupind nămolul fără rost,
Pe lună-aș fi crezut că sunt,
Astrul pe cer de n-ar fi fost.*

Din șoseaua națională Brașov-Buzău se desprinde în dreptul localității Berca un drum comunal care urcă anevoios (și în cea mai mare parte nemodernizat) pe un platou când degradat de activitățile șantierului petrolifer din localitate, când acoperit de livezi și pajiști destul de

atractive din punct de vedere peisagistic și botanic, cu un caracter xero-mezofil. Am fost acolo tocmai la vremea cositului și era o plăcere să vezi amestecul de parcele cosite și necosite, căpițele și căruțele cu cai, să auzi frecarea cutei de metalul coasei în alternanță cu triluri de păsărele. La vreo 10-12 km de la ieșirea din sat se ajunge într-un loc cu totul ieșit din comun: dispar și pajiști și livezi și tufișuri și oameni și animale. În fața ochilor se așterne pustiul. Dar nu un pustiu obișnuit, pământean ci un deșert selenar. Apare instantaneu după un brâu de arbuști și poate de aceea surprinderea e atât de mare. Dar stând puțin și privindu-l îți aduci aminte că totuși au fost câteva lucruri care îl anunțau: văile din apropiere erau toate seci, pământul începuse să se albească “la față”, vegetația devenea din ce în ce mai sărăcăcioasă. Ierburile “dulci” începuseră să lase locul celor de sărătură. Dar aici, în marea de lavă de noroi întărit, nici acestea din urmă nu mai pot supraviețui. Singura care mai rezistă, dar și ea în exemplare răzlețe, este gărdurărița (*Nitraria schoeberi*). Este un arbust țepos cu frunze mici în mănunchiuri și flori de 3-4 mm, albe-verzui. În august, când l-am văzut avea fructe oval-conice de cca. 1 cm lungime, roșii. Specia este foarte rară la noi, crescând doar la Pâcelele Mari și Mici și la Policiori în perimetrul vulcanilor noroioși. Aici, planta atinge punctul extrem vestic al arealului ei, în est ajungând până în Siberia, Mongolia, Indochina și Australia. Dar de ce o fi ales ea platoul cu “fierbători” cum numesc localnicii vulcanii noroioși și ce sunt aceștia ? Este vorba de niște conuri înalte, în medie, de 50-200 cm și cu diametrul de 100-300 cm. În mod excepțional apar și vulcani mai mari, cu “cratere” de 4-7 m. Din vulcani nu țâșnește lavă incandescentă, ci bolborosește un noroi gri, rece, care se scurge peste buza vulcanului și șiroiește pe conuri în jos până la marginea “deșertului” de nămol solidificat. Ei apar de obicei pe formațiunile cu zăcăminte de petrol și sare. Aceste zăcăminte sunt acoperite de straturi de argilă, marnă și nisip. Gazele din adânc se ridică prin fisuri și antrenează cu ele apa sărată din straturile de nisip. Aceasta la rândul ei spală și înmoaie argila și marna de pe traseul ei ascendent, dând naștere noroiului aruncat la suprafață. Gărdurărița nu este iubitoare de noroiul în care crește, cât de compoziția lui în săruri, fiind o plantă halofilă.

Am stat ore în șir cu privirea ațintită asupra celor mai mari și mai puternice “fierbători” curios să aflu mai multe despre activitatea lor. Am constatat că răbufnesc la intervale de timp inegale, cu intensitate diferită, că totul este hazard. Am petrecut chiar și o noapte lângă acești vulcani. Sentimentele pe care le trăiești alături de ei sunt contradictorii: pe de o parte zgomotul și imaginea lor proiectată pe ostilul și învăluratul gri te tulbură și chiar te înspăimântă, pe de altă parte te vrăjește. Este, păstrând proporțiile, senzația trăită, probabil, de astronautii ajunși pe Lună: bucuria că le-a fost dat s-o vadă, dorința de a cerceta o lume nouă, dar și teama că li s-ar putea întâmpla ceva. Căci se povestește și aici dar și în alte locuri din țară unde se mai află vulcani noroioși sau “ochiuri” că în craterele lor s-ar fi prăpădit oameni și animale. Unii spun că pur și simplu i-a înghițit noroiul, alții că niște căpcăuni trag făpturile în adânc.

Am părăsit vulcanii noroioși de lângă Berca satisfăcut că am mai văzut o curiozitate a Naturii, dar și frământat de gândul că ei ar putea fi o formă de expresie a Geee prin care ea ne atrage atenția că așa cum noi o împroșcăm cu tot felul de mizerii și ea ne poate îngloda, la o adică.